

Bosna i Hercegovina

**DRŽAVNA REGULATORNA KOMISIJA
ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU**

**IZVJEŠĆE O RADU
DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE ZA ELEKTRIČNU ENERGIJU
U 2006. GODINI**

Tuzla, prosinca 2006. godine

1. UVOD

1.1 Reforma elektroenergetskog sektora u Bosni i Hercegovini

Proces reforme elektroenergetskog sektora u Bosni i Hercegovini iniciran je potpisivanjem Izjava vlada entiteta o elektroenergetskoj politici (2000. godina) i nastavljen usvajanjem *Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u Bosni i Hercegovini* i entitetskih zakona o električnoj energiji (2002. godina). Tijekom 2004. godine, usvajanjem *Zakona o utemeljenju kompanije za prijenos električne energije u BiH*, te *Zakona o utemeljenju neovisnog operatora sustava za prijenosni sustav u BiH*, Bosna i Hercegovina praktično započinje reformu elektroenergetskog sektora.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju (DERK) je neovisna institucija Bosne i Hercegovine, koja djeluje u skladu sa principima objektivnosti, transparentnosti i jednakopravnosti, i ima jurisdikcije i odgovornosti nad prijenosom električne energije, operacijama prijenosnog sustava i međunarodnom trgovinom električnom energijom.

DERK je neprofitna institucija i financira se iz regulatornih naknada koje plaćaju licencirani subjekti.

Navedenim setom zakona identificirani su ključni subjekti za njihovu provedbu: Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, entitetska ministarstva u čijem je resoru energija, Državna regulatorna komisija za električnu energiju i entitetske regulatorne komisije, uz sve elektroprivredne subjekte.

U procesu reforme elektroenergetskog sektora u srpnju 2005. godine otpočeo je sa radom “*Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini*”, Sarajevo (NOS BiH), a u veljači 2006. godine “*Elektroprijenos Bosne i Hercegovine*” a.d. Banja Luka (Kompanija za prijenos električne energije u BiH).

Zakoni usvojeni na državnoj i entitetskim razinama stvorili su uvjete za prestrukturiranje, reformu i deregulaciju u elektroenergetskom sektoru Bosne i Hercegovine.

Tijekom 2006. godine Državna regulatorna komisija za električnu energiju promovirala je praksu javnog i nepristranog načina donošenja pravila i propisa iz svoje mjerodavnosti. Takva praksa, odnosno takav način provođenja postupaka, omogućio je donošenje odluka o tarifama i licencama za prijenosnu djelatnost, djelatnost neovisnog operatora sustava i međunarodnu trgovinu električnom energijom na potpuno transparentan način.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju surađuje i usuglašava svoje djelovanje sa Regulatornom komisijom za električnu energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine i sa Regulatornom komisijom za električnu energiju Republike Srpske. DERK također surađuje i sa ostalim regulatornim tijelima uspostavljenim na državnoj razini, prije svega sa Konkurencijskim vijećem BiH i Regulatornom agencijom za komunikacije BiH.

1.2 Energetska zajednica

Ugovor o uspostavi Energetske zajednice, potpisan u Ateni 25. listopada 2005. godine, omogućava kreiranje najvećeg internog tržišta za električnu energiju i plin na svijetu, u kojem efektivno sudjeluju 34 strane: 27 zemalja članica Europske unije (uključujući Rumunjsku i Bugarsku) i Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Srbija, Crna Gora, Albanija, Makedonija i UNMIK – Kosovo.

Uspostava Energetske zajednice je rezultat Atenskog procesa, u okviru kojeg su 2002. i 2003. godine potpisani memorandumi o razumijevanju radi osnutka Regionalnog tržišta električne energije i prirodnog plina u jugoistočnoj Europi. Krajnji cilj je da se ovo tržište postupno integrira u Interno energetske tržište EU.

Politička volja zemalja potpisnica, izražena memorandumima, mijenja se u pravnu obvezu potpisivanjem i ratificiranjem Ugovora. Do 1. srpnja 2006. godine, dana kada je Ugovor stupio na snagu, Europska unija je ratificirala Ugovor i deponirala instrument Ugovora, a isto su učinile i sljedeće države članice iz jugoistočne Europe: Republika Albanija, Republika Bugarska, Republika Makedonija, Rumunjska i Republika Hrvatska, kao i UNMIK – Kosovo.

Predsjedništvo Bosne i Hercegovine je Odluku o ratificiranju Ugovora o uspostavi Energetske zajednice donijelo 27. srpnja 2006. godine (“Službeni glasnik BiH – Međunarodni ugovori” broj 9/06).

Sudjelovanjem u ovom procesu, Bosna i Hercegovina potvrdila je svoju opredjeljenost za reformu energetske sektora, liberalizaciju tržišta energije i usuglašavanje svoje politike sa članicama Europske unije.

2. USPOSTAVA I RAD DRŽAVNE REGULATORNE KOMISIJE

Članovi Komisije iz Federacije Bosne i Hercegovine su:

- Mirsad Salkić, sa mandatom od 5 godina (od 1. srpnja 2003. do 30. lipnja 2008. godine) i
- Željko Topić, sa mandatom od 3 godine (od 1. srpnja 2003. do 30. lipnja 2006. godine).

Član Komisije iz Republike Srpske je

- Mr. Vladimir Dokić, sa mandatom od 4 godine (od 1. srpnja 2003. do 30. lipnja 2007. godine).

Kako izbor ili reizbor jednog člana Komisije iz Federacije BiH za drugo mandatno razdoblje (od 1. srpnja 2006. do 30. lipnja 2011. godine), nije okončan¹, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine je, u tri navrata, vršila privremena imenovanja gospodina Topića za člana Komisije. Prvi put, 6. srpnja, na razdoblje od 60 dana, drugi put, 7. rujna, također na 60 dana, i najzad, 30. studenoga 2006. godine, do konačnog imenovanja.

Nakon izbora mr Vladimira Dokića za prvog predsjedatelja Komisije (predsjedao do 30. lipnja 2004. godine), u skladu sa principom rotacije članova Komisije na ovoj funkciji, Komisijom su predsjedali Mirsad Salkić (do 30. lipnja 2005. godine), i Željko Topić (do 30. lipnja 2006. godine).

Predsjedatelj Komisije u razdoblju od 1. srpnja 2006. do 30. lipnja 2007. godine je ponovo gosp. Vladimir Dokić.

U posljednje dvije godine, u kojima Državna regulatorna komisija za električnu energiju funkcionira u skladu sa usvojenom organizacijskom shemom, zaposlenici DERK-a su, pored obavljanja redovitih poslova i zadataka, prolazili i kroz proces stručnog usavršavanja iz oblasti regulacije elektroenergetskog sektora. Usavršavanje se odvijalo, kako kroz različite stručne seminare i savjetovanja energetičara, tako i kroz učenje na daljinu (*distance e-learning*). Ovdje se posebno izdvajaju programi koje organiziraju Regionalna asocijacija energetskih regulatora (ERRA) i Škola regulacije u Firenci (FSR). Značajnu potporu u stručnom usavršavanju pružila je i Agencija za međunarodnu suradnju SAD (USAID).

Pored stručnog usavršavanja svojih zaposlenika, DERK je, na adekvatan način, informirao i prenosio iskustva iz regulatorne

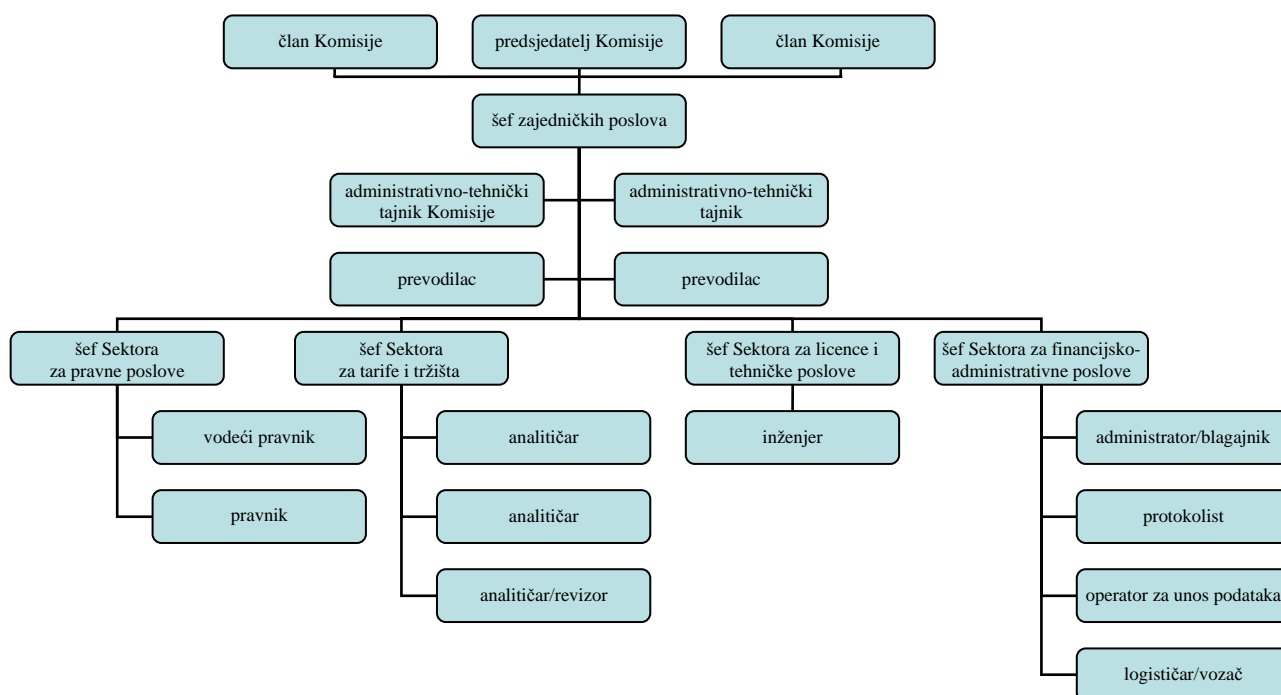
¹ U vrijeme izradbe ovog izvješća postupak izbora člana Komisije nalazi se u proceduri u Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine. Potom se nominacija dostavlja Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, koje predlaže imenovanje Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine.

Državnu regulatornu komisiju za električnu energiju je utemeljila Parlamentarna skupština BiH donošenjem Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH i imenovanjem članova Komisije.

prakse zaposlenicima reguliranih kompanija, a sudjelovao je i u stručnom usavršavanju osoblja drugih regulatornih tijela u regiji.

U posmatranom razdoblju nastavljena je nabava neophodne tehničke opreme potrebne za učinkovit rad Državne regulatorne komisije za električnu energiju.

ORGANIZACIJSKA SHEMA DERK-a

3. KLJUČNE AKTIVNOSTI

Tijekom 2006. godine Državna regulatorna komisija za električnu energiju održala je 16 redovitih sjednica, 15 internih sastanaka i organizirala 4 javne rasprave.

U analiziranom razdoblju, na transparentan način i uz vođenje adekvatnih javnih rasprava, u kojima su pored subjekata iz elektroenergetskog sektora mogli svoje komentare davati i zainteresirani članovi javnosti, Komisija je usvojila niz dokumenata i realizirala više aktivnosti od kojih su najznačajnije grupisane u područja navedena u nastavku.

Na redovitim sjednicama razmatraju se i utvrđuju akta iz regulatorne mjerodavnosti u skladu sa zakonom propisanim ovlastima, a na internim sastancima se razmatraju pitanja i usvajaju akti organizacijsko-administrativne prirode.

U cilju pribavljanja komentara zainteresiranih osoba i javnosti na pravila i propise, ili bilo koji drugi dokument, DERK organizira opću raspravu. U cilju rješavanja tehničkih pitanja u tijeku postupka i obrade proceduralnih ili suštinskih pitanja, održava se tehnička rasprava. U cilju utvrđivanja odlučujućih činjenica na temelju kojih bi DERK mogao riješiti spor ili određene zahtjeve, održava se formalna rasprava.

Redovite sjednice i sve vrste javnih rasprava su otvorene za javnost.

3.1 Opća pravila

Pravila o pristupu treće strane

U skladu sa Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH, jedna od temeljnih mjerodavnosti DERK-a je uspostava, praćenje i provedba pravila vezanih uz fer i nediskriminirajući pristup trećih strana prijenosnoj mreži.

Pravo pristupa treće strane na prijenosni sustav, kao ključnu sastavnicu europskih direktiva i pravila o unutarnjem tržištu električne energije, pored zakona, reguliraju metodologija za izradbu tarifa, uvjeti licenci za rad "Elektroprijenos BiH" i NOS-a BiH, tržišna pravila, mrežni kodeks i opseg, uvjeti i vremenski raspored otvaranja tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini.

Naglašavajući značaj ovog temeljnog principa, DERK je u drugoj polovici godine pokrenuo aktivnosti na donošenju posebnog akta koji na odgovarajući način regulira ovu materiju.

Suštinu dokumenta čini jednakopravan tretman prilikom pristupa na prijenosni sustav uz transparentne procedure. Sprovedbu ovih procedura osiguravaju NOS BiH i "Elektroprijenos BiH", a DERK prati ostvarivanje prava svih sudionika na tržištu u pristupu prijenosnom sustavu u skladu sa važećim pravilima i propisima.

Pravila o pristupu treće strane usvojena su na sjednici Komisije 7. prosinca 2006. godine.

Pravilnik o zaštiti povjerljivih informacija

Pravilnik o zaštiti povjerljivih informacija opisuje opće i posebne mjere koje čine temelj zaštite povjerljivih informacija u DERK-u. DERK je, naime, dužan osigurati potpunost i učinkovitost zaštite vlastitih informacija povjerljivog karaktera

ili informacija koje mu kao takve postanu dostupne tijekom njegovih aktivnosti.

Shodno Zakonu o slobodi pristupa informacijama u BiH, kao javni organ, DERK nije slobodan bilo koju informaciju proglasiti povjerljivom, osim ako se njen sadržaj ne tiče legitimnih ciljeva određenih kategorija koje zakon štiti. *Zakon o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH* konstituira pravo DERK-a da zatraži od kompanija podatke i informacije za provođenje aktivnosti koje su mu stavljene u mjerodavnost. Međutim, uz istodobnu obvezu da čuva povjerljivost dobijenih podataka, posebno onih čije bi objavljivanje moglo negativno utjecati na konkurentno okruženje stvaranjem predrasude prema nekom sudioniku na tržištu ili donošenjem prednosti za druge.

Pravilnik je usvojen prosinca 2006. godine.

3.2 Licence

Odluka o uspostavi pojednostavljene procedure izdavanja licence za međunarodnu trgovinu za podnositelja zahtjeva u statusu kvalificiranog kupca

Pravilnikom o licencama (“Službeni glasnik BiH”, broj 38/05), predviđeno je da DERK može uspostaviti pojednostavljenu proceduru izdavanja licence za međunarodnu trgovinu za podnositelje zahtjeva u statusu kvalificiranog kupca neposredno spojenog na prijenosnu mrežu koji traže da uvoze električnu energiju ekskluzivno za svoje vlastite potrebe (članak 6.).

Kako su nakon donošenja odluke DERK-a o otvaranju tržišta entitetske regulatorne komisije usvojile pravilnike o sticanju statusa kvalificiranog kupca, to je DERK novom odlukom ozvaničio pravo kvalificiranim kupcima neposredno spojenim na prijenosnu mrežu da uvoz električne energije za vlastite potrebe obavljaju samostalno bez posrednika.

Odluka je donešena na sjednici Komisije održanoj 31. kolovoza 2006. godine i objavljena u “Službenom glasniku BiH”, broj 75/06.

Postupci izdavanja licenci

Početkom godine, točnije 1. veljače 2006. izvršena je registracija “Elektroprijenosa BiH”. DERK je ovoj kompaniji izdao privremenu licencu za obavljanje djelatnosti prijenosa električne energije, čime su prestale da važe prethodno izdate privremene licence postojećim elektroprivredama za djelatnost prijenosa električne energije. Samim tim, sve mjerodavnosti

prijenosa električne energije preuzela je novoutemeljena kompanija.

U oblasti licenciranja međunarodne trgovine električnom energijom, u lipnju 2006. godine, izdata je privremena licenca firmi “Energy Financing Team” d.o.o. Trebinje (EFT), prvom čisto privatnom vlasniku licence za ovu djelatnost koji se tako pridružio Javnom poduzeću “Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne” dioničko društvo Mostar, Javnom poduzeću Elektroprivreda Bosne i Hercegovine, dioničko društvo Sarajevo i “Elektroprivredi” Republike Srpske, akcionarsko društvo Trebinje, koji su postali vlasnici licence za istu djelatnost prethodne godine.

Također, u tijeku je finalna faza obrade zahtjeva firme “Ezpada” d.o.o. Čapljina, a završetak se očekuje početkom 2007. godine. Time se povećava broj sudionika na tržištu električne energije u BiH i, u skladu sa ciljevima odluke o otvaranju tržišta, poboljšavaju uvjeti za slobodnu i neograničenu trgovinu električnom energijom.

Po Odluci o uspostavi pojednostavljene procedure DERK je u studenom 2006. godine izdao privremenu licencu za obavljanje djelatnosti međunarodne trgovine – uvoz električne energije za vlastite potrebe “Aluminiju” d.d. Mostar.

Svi postupci izdavanja privremenih licenci vođeni su prema skraćenoj proceduri, u roku od 60 dana od dana podnošenja kompletnog zahtjeva. Iako su postupci bili skraćeni, svi bitni elementi predviđeni propisanim procedurama, uključujući odredbe o javnosti u radu, su ispoštovani. Javnost je, dakle, imala priliku da da komentare na sam zahtjev, kao i na nacрте i prijedloge dokumenata kojima se odlučivalo o podnijetom zahtjevu.

Ovakav način rada izazvao je interes većeg broja subjekata za uvjete obavljanja djelatnosti međunarodne trgovine električnom energijom, iz kojeg je razloga održano i nekoliko konzultativnih sastanaka sa potencijalnim podnositeljima zahtjeva.

Kako je u privremenim licencama određeno da su njihovi vlasnici dužni podnijeti zahtjev za izdavanje ‘stalne’ licence, to su trenutačno u tijeku ovi procesi za NOS BiH i “Elektroprijenos BiH”. Kako su oba procesa u početnoj fazi obrade njihov završetak se očekuje sredinom 2007. godine.

U tijeku godine DERK je pratio licencirane subjekte i usuglašenost njihovog djelovanja sa uvjetima za korištenje privremene licence, naročito za regulirane djelatnosti koje obavljaju NOS BiH i “Elektroprijenos BiH”. Naime, ovaj proces pored toga što prati poštivanje definiranih uvjeta, ujedno služi i za pripremu subjekata za izdavanje ‘stalnih’ licenci.

Entitetske regulatorne komisije (Regulatorna komisija za električnu energiju Republike Srpske i Regulatorna komisija za električnu energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine) su, svaka u svom domenu, usvojile potrebna podzakonska akta i licencirale djelatnosti za koje imaju jurisdikciju (proizvodnja, distribucija i opskrba) i provode postupke za utvrđivanje tarifa u skladu sa jasnim regulatornim principima.

3.3 Tarife

Nacrt odluke o izmjeni Metodologije za izradbu tarifa za usluge prijenosa električne energije, neovisnog operatora sustava i pomoćne usluge

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je u lipnju 2005. godine utvrdila strukturu i način određivanja tarifa za usluge prijenosa električne energije, neovisnog operatora sustava i pomoćne usluge. Tada prihvaćenu metodologiju za određivanje tarifa DERK je zasnovao na metodi tradicionalne regulacije ('*cost of service*' – trošak usluge) u kojoj regulator reguliranoj kompaniji odobrava potreban godišnji prihod dostatan da pokrije opravdane troškove poslovanja kompanije.

Transparentne i nediskriminirajuće, zasnovane na opravdanim troškovima rada i održavanja ('*cost reflected*'), odražavajući standarde uobičajene u međunarodnoj praksi, tarife su trebale da budu poticajne za energetska učinkovitost, stabilnost odnosa na tržištu električne energije, razvoj reguliranih djelatnosti, napredak u oblasti zaštite okoliša.

Uzimajući u obzir ukupan napredak u elektroenergetskom sektoru Bosne i Hercegovine, ostvaren od donošenja Metodologije do danas (utemeljenje jedinstvene prijenosne kompanije, neovisnog operatora sustava, otpočinjanje liberalizacije tržišta električne energije, regionalne aktivnosti i dr.), DERK procjenjuje da su se stekli uvjeti za sukcesivne promjene i prilagodbe pojedinih elemenata od utjecaja na tarife za usluge prijenosa električne energije.

Nastavljajući podupirati i promicati proces stvaranja i razvoja tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini, ciljajući da domaćim kupcima osigura prioritet u opskrbi i bolju poziciju na jedinstvenom tržištu električne energije u BiH i ustrajavajući da uspori dalji porast cijena električne energije za krajnje kupce, DERK je na sjednici održanoj 21. prosinca 2006. godine utvrdio *Nacrt odluke o izmjenama i dopunama Metodologije za izradbu tarifa za usluge prijenosa električne energije, neovisnog operatora sustava i pomoćne usluge.*

Prema uobičajenoj praksi nacrti odluka DERK-a daju se na uvid javnosti u cilju prikupljanja primjedbi, komentara i mišljenja zainteresiranih osoba. Komentari na tekst ove odluke mogu se dati u tijeku rasprave koja će se održati sredinom siječnja 2007. godine.

Postupci odobrenja privremenih tarifa za usluge prijenosa električne energije, rad NOS-a i pomoćne usluge

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je svojom Odlukom od 28. prosinca 2005. godine ("Službeni glasnik BiH", broj 01/06) utvrdila privremenu tarifu za rad "Nezavisnog

operatora sistema u BiH” u iznosu od 0,0343 pf/kWh. Odobrena tarifa je namijenjena za pokriće troškova poslovanja operatora u razdoblju do sticanja svih uvjeta da državni regulator određuje tarifu temeljem *Metodologije za izradbu tarifa za usluge prijenosa električne energije, neovisnog operatora sustava i pomoćne usluge* (“Službeni glasnik BiH”, broj 46/05).

Privremene tarife se, inače, određuju na temelju troškova za obavljanje regulirane djelatnosti i fizičkog opsega usluga u okviru regulirane djelatnosti, analizom podataka sadržanih u zahtjevu za odobrenje privremene tarife.

U nastavku svojih aktivnosti vezanih za odobrenje tarifa DERK je Odlukom od 31. siječnja 2006. godine (“Službeni glasnik BiH”, broj 7/06), utvrdio i početnu privremenu tarifu za djelatnost prijenosa od 1,087 pf/kWh.

Iz više razloga, DERK je 21. ožujka 2006. godine korigirao tarifu prijenosa, razloživši je na tarifu prijenosa posebno za kupce u BiH (0,980 pf/kWh), tarifu prijenosa za deklarirani uvoz električne energije iz zemalja koje u okviru Mehanizma kompenzacije između operatora prijenosnog sustava (ITC mehanizam) imaju status tzv. *perimetar* zemlje (zemlje koja nije potpisnica ITC sporazuma) (0,398 pf/kWh), i tarifu prijenosa za deklarirani izvoz električne energije (0,578 pf/kWh).

U skladu sa člankom 9.2 *Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u Bosni i Hercegovini*, protiv odluke DERK-a kojom se uspostavlja tarifa za usluge prijenosa, “Aluminij” d.d. Mostar, “Elektroprivreda” RS a.d. Trebinje i JP Elektroprivreda BiH d.d. Sarajevo pokrenuli su odvojene postupke pred Sudom Bosne i Hercegovine podnošenjem tužbi.

“Elektroprijenos BiH”, kompanija za prijenos električne energije, ugradila je u tijeku godine, kako ju je DERK i obvezao, nedostajuće uređaje za mjerenje snage, aktivne i reaktivne energije u svim točkama razgraničenja između prijenosne i distributivne mreže te proizvodnih jedinica i time stvorila pretpostavke da DERK u narednom tarifnom postupku uspostavi dvodijelnu tarifu koja bi se zasnovala na sastavnicama snage i energije, kako je i određeno važećom Metodologijom.

Postupci odobrenja tarifa za usluge prijenosa električne energije, rad NOS-a i pomoćne usluge

Upravni odbori “Nezavisnog operatora sistema u BiH” i “Elektroprijenosa BiH” podnijeli su u studenom 2006. godine zahtjeve za odobrenje tarifa koje bi im trebale omogućiti pozitivno poslovanje u narednoj 2007. godini. DERK će odlučujuće činjenice, na temelju kojih će rješavati podnijete zahtjeve, utvrđivati vođenjem *formalnih rasprava* u kojima će

sudjelovati voditelj postupka, podnositelj zahtjeva i treće osobe, ako dokažu svoj zaseban interes.

U vrijeme izradbe ovog izvješća traju DERK-ove intenzivne aktivnosti ocjene ispunjenja formalnih pretpostavki za razmatranje podnijetih zahtjeva.

3.4 Zaštita kupaca

Zaštita kupaca postaje sve značajnije pitanje politike regulacije u svim državama u kojima su u tijeku procesi deregulacije i liberalizacije energetskega sektora. U tu svrhu regulatornim tijelima sve se više povjerava obveza i zadatak da na otvorenom elektroenergetskom tržištu razmatraju i ostvaruju temeljne ciljeve zaštite kupaca, zaštite elektroenergetskih subjekata i okoliša putem transparentnog i nepristranog načina rješavanja pitanja iz oblasti regulacije.

Početkom 2006. godine, Državna i entitetske regulatorne komisije za električnu energiju donijele su odluke o tarifama za isporučenu električnu energiju i tarifama za usluge kompanija iz elektroenergetskog sektora koje su neposredno vezane za tu isporuku. U postupku odobravanja ovih tarifa nametnula se, po ko zna koji put, i potreba rješavanja problema zaštite socijalno ugroženih kategorija stanovništva. Doprinos u sazrijevanju takvog stanovišta dala je i Državna regulatorna komisija za električnu energiju. U pismima, upućivanim Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, Vladi Federacije Bosne i Hercegovine i Vladi Republike Srpske, ova je Komisija izražavala pored ostalog, i spremnost da izravno sudjeluje u izradbi programa zaštite ove kategorije stanovništva. Cilj takvog programa vezuje se za stvaranje uvjeta da i najsiromašnije kategorije stanovništva mogu izmirivati svoje obveze, uključujući i obveze za potrošenu električnu energiju. Nažalost, ovaj program još nije ugledao svjetlo dana.

Podsjećamo da Direktive 2003/54/EC Europskog parlamenta i Vijeća o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta električne energije, uvode državama obvezu preduzimanja odgovarajućih mjera zaštite krajnjih kupaca, a posebno socijalno ugroženog stanovništva. Cilj ove zaštite je eliminiranje mogućnosti da se kupci električne energije isključe sa energetske mreže zbog nemogućnosti plaćanja preuzete energije.

Zbog aktualnosti ovog problema, Europska grupa regulatora električne energije i gasa (ERGEG) dala je posebnu potporu uspostavi radne grupe za zaštitu kupaca u jugoistočnoj Europi, koja je tijekom 2006. godine intenzivno radila na analizi programa zaštite kupaca. I DERK je dao svoj doprinos radu ove grupe i doprinio kvalitetnom pristupu u tretmanu ove problematike. To ne znači da će ovaj program biti dostatan sam po sebi i da će se moći izravno primjenjivati u svim sredinama.

“Uzimajući u obzir činjenicu da je uvođenjem PDV-a i novog načina tarifiranja došlo do povećanja cijena električne energije, Dom predlaže Vijeću ministara BiH, Vladi Federacije BiH i Vladi RS, da sačine program zaštite socijalno ugroženih kategorija stanovništva...”

(iz Zaključka Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine BiH sa 74. sjednice od 14. veljače 2006. godine)

Rezultat aktivnosti ERGEG-a bit će *Smjernice o zaštiti kupaca*, koje se moraju u svim sredinama konkretno doradivati.

Podsjećamo da među prioritetne zadatke Energetske zajednice u narednoj godini spada i donošenje *Memoranduma o razumijevanju* o socijalnim pitanjima. Ovu konstataciju potvrđuje i sastanak Ministarskog vijeća Energetske zajednice iz studenoga 2006. godine, u čijim su zaključcima ministri “*potvrdili svoju predanost socijalnoj dimenziji reforme energetskeg tržišta i usvojili političku deklaraciju kojom podvlače svoju spremnost da razvijaju ovu dimenziju, posebno kroz usvajanje Memoranduma o razumijevanju.*”

Problematika zaštite kupaca, u regionalnom kontekstu, je predmet aktivnosti i Agencije za međunarodnu suradnju SAD (USAID), a ogleda se kroz izradbu Studije o prihvatljivosti za domaćinstva (*Supported Residential Affordability Study*), koja će biti predstavljena Atenskom forumu u travnju 2007. godine.

Posljednjih nekoliko godina cijene električne energije u Europi bilježe stalni porast koji je uzrokovan debalansom ponude i potražnje na tržištu. Procjene su da se trend rasta cijena nastavlja i u narednom razdoblju. Prilog B sadržava uporedne podatke o cijenama električne energije za domaćinstva i industriju u Europi, prema metodologiji Eurostata, u karakterističnim danima (1. siječanj i 1. srpanj 2006. godine).

Prema početnom izvješću ERGEG-ove radne grupe za zaštitu kupaca u jugoistočnoj Europi, jedino Bosna i Hercegovina i Crna Gora nemaju usvojen program zaštite socijalno ugroženih kupaca.

Objedinjavajući predviđanja, preporuke i konstatacije iz dostupnih studija i dokumenata, nameće se zaključak da bi u Bosni i Hercegovini u narednim godinama moglo doći do dodatnog opterećenja socijalno ugroženih kategorija stanovništva. Stoga je DERK koncem studenoga 2005. godine, u svojim inicijativama, kao prijelazna rješenja, do koncipiranja sveobuhvatnog modela socijalne zaštite u Bosni i Hercegovini, naznačio neke moguće pravce djelovanja u segmentu zaštite kupaca električne energije.

U svim aktivnostima, koje su usmjerene ka zaštiti socijalno ugroženih kupaca električne energije, DERK će aktivno surađivati i dati adekvatan doprinos, u granicama ovlasti koje su mu povjerene.

3.5 Otvaranje tržišta

Odluka o opsegu, uvjetima i vremenskom rasporedu otvaranja tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini

Zakon o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH ističe svoju namjeru da se “omogući i ubrza

“Cijene električne energije u Europskoj uniji u srpnju 2006. su u odnosu na srpanj 2005. više za 7% za domaćinstva, odnosno 15% za industrijske kupce*.”*
Eurostat 18/2006

“Cijene električne energije u Europskoj uniji u siječnju 2006. su u odnosu na siječanj 2005. više za 5% za domaćinstva, odnosno 16% za industrijske kupce*.”*
Eurostat 11/2006

* U metodologiji Eurostata definirano je više tipičnih kupaca, a uporedni podaci se uobičajeno daju za domaćinstvo kategorije Dc, koje karakterizira godišnja potrošnja 3500 kWh, od čega 1300 kWh noću, i industrijskog kupca Ie kojeg karakterizira godišnja potrošnja 2 GWh i maksimalna snaga 500 kW.

stvaranje tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini i regionalnog tržišta električne energije”. Uvođenje konkurencije na tržištu električne energije i liberalizacija tog istog tržišta zahtijevaju provođenje velikih strukturalnih i regulatornih reformi te pripremu odgovarajuće regulative.

Među temeljnim uvjetima koji treba da kupcima omoguće slobodan izbor opskrbljivača, a opskrbljivačima slobodu pružanja usluge svojim kupcima, potrebno je odabrati i osmisliti model funkcioniranja djelotvornog i konkurentnog unutarnjeg tržišta, tržišna pravila, mrežna pravila, mjerna pravila, odrediti i objaviti mrežarinu, uspostaviti sve funkcije neovisnog operatora sustava i operatora tržišta. Neki od ovih uvjeta su ostvareni ili su neposredno pred ostvarenjem.

U lipnju 2006. godine DERK je ozvaničio početak pristupa realizaciji sveukupnih obveza Bosne i Hercegovine nakon potpisivanja Ugovora o uspostavi Energetske zajednice, donošenjem *Odluke o opsegu, uvjetima i vremenskom rasporedu otvaranja tržišta električne energije u BiH*.

Sticanje statusa kvalificiranog kupca s pravom da bira opskrbljivača ova odluka uvjetuje određenom godišnjom potrošnjom električne energije, kao i drugim uvjetima koje odrede mjerodavne regulatorne komisije.

U ovom smislu su regulatorne komisije za električnu energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine i Republici Srpskoj u rujnu 2006. godine usvojile posebne akte kojima su regulirani uvjeti, kriteriji i postupak za sticanje statusa kvalificiranog kupca, prava i obveze kvalificiranih kupaca i opskrbljivača, etapna dinamika otvaranja tržišta za sve kupce prema razinama ostvarene godišnje potrošnje električne energije.

Krajnji kupci stiču mogućnost dobijanja statusa kvalificiranog kupca u vremenskom razdoblju kako slijedi:

- kupci sa godišnjom potrošnjom električne energije većom od 10 GWh od 1. siječnja 2007. godine, čime stepen otvorenosti tržišta iznosi 33%,
- svi kupci, osim kupaca iz kategorije domaćinstva, od 1. siječnja 2008. godine (tržište otvoreno 57,5%),
- svi kupci od 1. siječnja 2015. godine.

Shodno usvojenim zakonima i međunarodnim preuzetim obvezama, Bosna i Hercegovina se tako od 1. siječnja 2007. godine i praktično pridružuje ostalim zemljama u regionu koje su svoja tržišta električne energije već otvorila.

Prijelazno razdoblje otvaranja tržišta u tijeku kojeg svi kvalificirani kupci imaju pravo na izbor načina opskrbe potrajat će do 1. siječnja 2012. godine.

Relativno visok procenat otvorenosti tržišta Bosne i Hercegovine već prve godine od 33% rezultat je postojanja dominantnog kupca – “Aluminij” d.d. Mostar, čija potrošnja čini oko 20% ukupne potrošnje u Bosni i Hercegovini.

Jedinstvu tržišta će bitno doprinijeti međusobna ujednačenost i kompatibilnost uvjeta i kriterija koje mjerodavne regulatorne komisije budu primjenjivale kao obvezujuće u procesu liberalizacije tržišta. DERK će stoga kontinuirano pratiti ovaj proces i analizirati sve njegove efekte.

3.6 Mrežni kodeks i Tržišna pravila

DERK je s pozornošću pratio tijek i napredak aktivnosti koje je koncem studenoga 2005. godine pokrenuo NOS BiH na izradbi ključnih dokumenata za funkcioniranje elektroenergetskog sustava i tržišta električne energije u BiH – *Mrežnog kodeksa i Tržišnih pravila*.

Mrežnim kodeksom se uređuje način planiranja i razvoja prijenosnog sustava, uvjeti za priključenje način operativnog planiranja i operativnog rada mjere u nepredviđenim situacijama i ostale neophodne tehničke mjere za kvalitetan i pouzdan rad prijenosnog sustava. Ovim dokumentom se uređuju odnosi u elektroenergetskoj praksi BiH i povećava kvalitetu usluga koje pružaju pojedini sudionici na tržištu.

Tržišna pravila, s druge strane, uređuju odnose između NOS-a BiH i licenciranih sudionika na tržištu električne energije, definirajući same sudionike, opseg njihovih aktivnosti i komercijalnih odnosa na elektroenergetskom tržištu. Ona također definiraju način na koji NOS BiH izvršava svoje obveze, a koje se odnose na upravljanje i rad mehanizma za balansiranje, upravljanje sporazumima za nabavu pomoćnih usluga, osiguranje podataka za poravnanje energetske transakcije (komercijalna mjerenja), upravljanje zagušenjima, raspodjelu naknada za neželjena odstupanja sa vanjskim kontrolnim zonama, prikupljanje i dostavljanje elemenata za ispostavu računa za pomoćne usluge i balansiranje i dr.

S obzirom na aktualno stanje u BiH, Tržišna pravila treba da omoguće tranziciju sadašnjih procesa i tehničke opremljenosti svih sudionika na tržištu ka razvijenijem tržišnom dizajnu, a u skladu sa tehničkim mogućnostima.

DERK je odobrio oba dokumenta na sjednici održanoj 8. lipnja 2006. godine.

3.7 Ostalo

Sagledavajući postojeće stanje i iskazanu potrebu za reguliranjem problematike, DERK je inicirao izradbu *Pravilnika o priključku*, kojim će se na jedinstven i jasan način definirati priključenje novih korisnika na prijenosnu mrežu. Pravilnik je

trenutačno u formi prednacrtu i slijede dalje aktivnosti na prikupljanju komentara javnosti kroz otvorene javne rasprave.

DERK je kroz odgovarajuće uvjete za korištenje licence detaljnije razradio aktivnosti na donošenju *Pravilnika o sigurnosnim zonama* (predviđenog Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH). Ovaj dokument je fazi izradbe, i njegovim donošenjem očekuje se reguliranje kako zaštite elektroenergetskih objekata, tako i zaštite okoliša i stanovništva od utjecaja izgradnje i korištenja elektroenergetskih objekata.

U skladu sa zakonom i već pominjanim Mrežnim kodeksom, NOS BiH je izradio i dostavio DERK-u *Indikativni plan razvoja proizvodnje za razdoblje od 2007. do 2016. godine*, sačinjen na temelju raspoloživih podataka u elektroenergetskom sektoru. Mora se naglasiti da za ozbiljniji i ambiciozniji Indikativni plan razvoja ovi podaci nisu dovoljni. Napominjemo da BiH, trenutačno, nema dugoročnu strategiju energetske razvoja. Zato će u narednom razdoblju biti potrebni dodatni napor svih ključnih subjekata u elektroenergetskom sektoru i nositelja planiranja u Bosni i Hercegovini, Federaciji Bosne i Hercegovine i Republici Srpskoj, kako bi naredni Indikativni plan za razdoblje od 2008. do 2017. godine bio što kvalitetniji i realniji. Naravno da će biti neophodno i sudjelovanje stručnih i znanstvenih institucija u kreiranju razvojne politike i razvojnih ciljeva BiH. Ovo i zbog toga što ovaj plan služi kao temelj za izradbu *Dugoročnog plana razvoja prijenosne mreže*, na temelju kojeg se rade konkretni godišnji i višegodišnji investicijski planovi.

Ovdje je potrebno napomenuti da su u studenom 2006. godine otpočele jednogodišnje aktivnosti na izradbi *Studije o energetske sektoru BiH*. Na temelju historijskih i empirijskih pokazatelja počev od 1990. godine i znanstvenih saznanja, ova studija će biti dobra podloga za projekciju energetske bilance do 2020. godine. Studija će sadržavati i analizu svih energetske podsektora, sa procjenom potrebnih investicija. Od studije se očekuje da definira i preporuke za učinkovito bosansko-hercegovačko uključanje u energetske sektor EU. Koordinator ovih aktivnosti je Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH.

Sugestija DERK-a da bi i zakonskim propisima trebalo detaljnije razraditi sustav dugoročnog planiranja.

Predsjedništvo Bosne i Hercegovine je Odluku o ratificiranju Ugovora o uspostavi Energetske zajednice donijelo 27. srpnja 2006. godine ("Službeni glasnik BiH – Međunarodni ugovori" broj 9/06).

g. José Manuel Barroso, predsjednik Europske komisije: "Mi proširujemo energetska tržišta EU van naših granica kroz Energetsku zajednicu... Pozdravljam interes koji za ovu zajednicu pokazuje tako mnogo zemalja od Turske do Norveške... Namjeravam da energiju postavim kao glavno pitanje na svim Samitima EU sa trećim zemljama tijekom 2007. godine."

Brisel 20. studenoga 2006.

g. Andris Piebalgs, komesar odgovoran za energetska pitanja EU, u najavi najznačajnijeg energetskog paketa EU: "Unutarnje energetska tržišta treba da se progresivno širi da bi uključilo naše susjede".

Brisel 22. rujna 2006.

4. MEĐUNARODNE AKTIVNOSTI

4.1 Energetska zajednica

Ugovor o uspostavi Energetske zajednice, potpisan u Ateni 25. listopada 2005. godine, omogućava kreiranje najvećeg internog tržišta za električnu energiju i plin na svijetu, u kojem efektivno sudjeluju 34 strane: 27 zemalja članica Europske unije (uključujući Rumunjsku i Bugarsku) i Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Srbija, Crna Gora, Albanija, Makedonija i UNMIK – Kosovo.

Uspostava Energetske zajednice je rezultat Atenskog procesa, u okviru kojeg su 2002. i 2003. godine potpisani memorandumi o razumijevanju radi osnutka Regionalnog tržišta električne energije i prirodnog plina u jugoistočnoj Europi. Krajnji cilj je da se ovo tržište postupno integrira u Interno energetska tržište EU.

Ugovor o uspostavi Energetske zajednice stupio je na snagu 1. srpnja 2006. godine. Do tada je Europska unija ratificirala Ugovor i deponirala instrument Ugovora, a isto su učinile i sljedeće države članice iz jugoistočne Europe: Republika Albanija, Republika Bugarska, Republika Makedonija, Rumunjska i Republika Hrvatska, kao i UNMIK - Kosovo. Ratificiranjem i stupanjem na snagu Ugovora politička volja zemalja potpisnica izražena potpisivanjem memoranduma i Ugovora mijenja se u pravnu obvezu.

Temeljni ciljevi Ugovora su kreiranje stabilnog i jedinstvenog regulatornog okvira i tržišnog prostora koji osigurava pouzdanu opskrbu energentima i može privući investicije u sektore električne energije i prirodnog plina. Pored toga to je razvoj alternativnih pravaca opskrbe plinom i poboljšanje stanja u životnoj sredini, uz primjenu energetske učinkovitosti i korištenje obnovljivih izvora.

Zaključivanjem ovog Ugovora, ugovorne strane iz regiona se obvezuju da između sebe uspostave zajedničko tržište električne energije i plina koje će funkcionirati po standardima tržišta energije EU sa kojim će se integrirati. To se postiže postupnim preuzimanjem dijelova tzv. *acquis communautaire*-a (pravnog naslijeđa) EU, koji se odnose na energiju, zaštitu okoliša i konkurenciju. Radi se o implementaciji odgovarajućih direktiva i propisa EU za oblasti energije i zaštite okoliša.

Sudjelovanjem u ovom procesu Bosna i Hercegovina potvrđuje svoju opredjeljenost za reformu energetskog sektora, liberalizaciju tržišta energije i usuglašavanje svoje politike sa članicama EU.

Važno je napomenuti da je u tijeku postupak pridruživanja Energetskoj zajednici slijedećih država: Moldavije, Norveške, Turske i Ukrajine, koje u vrijeme pripreme ovog izvješća imaju status posmatrača.

Acquis communautaire (pravno naslijeđe EU) koji se preuzima Ugovorom

Acquis o energiji

- Direktiva 2003/54/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2003. o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta električne energije,
- Direktiva 2003/55/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2003. o zajedničkim pravilima unutarnjeg tržišta prirodnog plina,
- Propis 1228/2003/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2003. o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije.

Rok za implementaciju ovih direktiva je 1. srpanj 2007., uz osiguranje da status kvalificiranog kupca najkasnije do 1. siječnja 2008. imaju svi kupci osim domaćinstava, a od 1. siječnja 2015. svi kupci.

Acquis o životnoj sredini

- Direktiva Vijeća Europske zajednice 85/337/EEC od 27. lipnja 1985. o ocjeni utjecaja javnih i privatnih projekata na okoliš, sa amandmanima od 3. ožujka 1997 (Direktiva 97/11/EC) i Direktivom 2003/35/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 26. svibnja 2003.; implementacija – 1. srpanj 2006.
- Direktiva 2005/33 Europskog parlamenta i Vijeća od 6. srpnja 2005. kojom se dopunjava Direktiva 1999/32 od 26. travnja 1999. u vezi sa smanjenjem sadržaja sumpora u nekim tečnim gorivima; implementacija do 31. prosinca 2011.
- Direktiva 2001/80/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 23. listopada 2001. o ograničenju emisije onečišćivača zraka iz velikih termoelektrana ($\geq 50\text{MW}$); implementacija do 31. prosinca 2017.
- Članak 4(2) Direktive Vijeća Europske zajednice 79/409/EEC od 2. travnja 1979 o zaštiti ptica; implementacija – 1. srpanj 2006.
- Nastojanje za pristup Kyoto protokolu i provođenje Direktive 96/61/EC od 24.09.1996. o prevenciji i kontroli onečišćenja.

Acquis o konkurenciji

Nisu dopuštene i bit će procjenjivane u skladu sa čl. 81, 82 i 87 Ugovora o uspostavi Europske zajednice slijedeće aktivnosti:

- Sprječavanje, ograničavanje ili poremećaj konkurencije,
- Zloupotreba dominantne pozicije,
- Pružanje javne pomoći koja uzrokuje ili prijeti poremećajem konkurencije.

Posebno, prema javnim poduzećima i poduzećima kojima su data posebna prava, u roku od 6 mjeseci od stupanja na snagu Ugovora poštivat će se odredbe Ugovora o uspostavi Europske zajednice, posebno članka 86.

Acquis o obnovljivim energetske resursima

- Direktiva 2001/77/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 27. rujna 2001. o promociji električne energije proizvedene korištenjem obnovljivih izvora na unutarnjem tržištu,
- Direktiva 2003/30/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 8. svibnja 2003. o promociji korištenja bio-goriva ili drugih obnovljivih goriva u transportu.

Članice Energetske zajednice će do 1. srpnja 2007. pripremiti plan za implementaciju *acquis*-a o obnovljivim energetske resursima.

U skladu sa izraženim interesom, u radu tijela Energetske zajednice sudjeluju Austrija, Češka, Grčka, Italja, Cipar, Mađarska, Njemačka, Slovačka, Slovenija i Ujedinjeno Kraljevstvo (Velike Britanije i Sjeverne Irske). Ove tzv. zemlje sudionice iz Europske unije, kao i Bugarska i Rumunjska od 1. siječnja 2007. godine, izravno sudjeluju u radu tijela Energetske zajednice, a prilikom glasovanja njihove pozicije svojim glasovanjem izražava Europska komisija.

U cilju osiguranja adekvatnog vođenja procesa uspostave i funkcioniranja Energetske zajednice, Ugovorom se uspostavljaju Ministarsko vijeće, Stalna grupa na visokoj razini, Regulatorni odbor, Forum za električnu energiju (Atenski forum), Forum za plin i Tajništvo.

Ministarsko vijeće, kao najviše tijelo Energetske zajednice osigurava postizanje ciljeva utvrđenih Ugovorom o uspostavi Energetske zajednice. Ministarsko vijeće čine po jedan predstavnik svake Ugovorne strane i dva predstavnika Europske unije.

Na sastanku održanom u studenom 2006. godine, Ministarsko vijeće je preispitalo situaciju vezanu za implementaciju Ugovora. U tom pogledu, Ministarsko vijeće “*cijeni predložene Mape puta² za reformu energetskeg tržišta kao temelj za daljnje korake za sve strane iz Ugovora.*” Posebno je naglašena važnost pravodobnog ispunjavanja obveza i pomoć u procesu nadgledanja provođenja obveza u skladu sa Ugovorom i Mapama puta.

Rad Državne regulatorne komisije za električnu energiju, iz domena Energetske zajednice, odvijao se uz odgovarajuću suradnju sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, zatim kroz adekvatno sudjelovanje u realizaciji različitih projekata koji su u funkciji uspostave Energetske zajednice i posebno kroz rad različitih grupa, koje okupljaju energetske regulatore iz regije i Europske unije.

² Mapa puta Bosne i Hercegovine za električnu energiju i plin dostupna je na mrežnim stranicama Energetske zajednice (www.energy-community.org) i DERK-a (www.derk.ba).

Regulatorni odbor Energetske zajednice (ECRB), sa sjedištem u Ateni, čine predstavnici državnih regulatornih tijela zemalja regiona, a Europsku uniju predstavlja Europska komisija, uz pomoć po jednog regulatora iz zemalja sudionica iz EU, te jednog predstavnika Europske grupe regulatora električne energije i gasa (ERGEG). ECRB razmatra pitanja regulatorne suradnje i može prerasti u tijelo koje donosi regionalne regulatorne odluke i služi kao institucija za rješavanje sporova. Regulatorni odbor ima glavnu ulogu u radu proširenog tržišta. Prema mišljenju Europske komisije ovo nad-nacionalno regulatorno tijelo može postati model za druge dijelove svijeta.

Formalna uspostava Regulatornog odbora Energetske zajednice, u kojem Bosnu i Hercegovinu predstavlja Državna regulatorna komisija za električnu energiju, izvršena je 11. prosinca 2006. godine u Ateni.

Prema indikativnom radnom planu ECRB-a za narednu godinu u fokusu djelovanja bit će pitanja koja se odnose na prekograničnu trgovinu električne energije i plina, te na zaštitu kupaca.

4.2 ERRA

Ciljevi ERRA-e su poboljšanje reguliranja energetske djelatnosti u zemljama članicama, poticanje razvoja neovisnih i stabilnih regulatora, poboljšanje suradnje između regulatora, razmjena informacija, istraživačkog rada i iskustva između članova, bolji pristup informacijama o svjetskom iskustvu u reguliranju energetske djelatnosti.

Regionalna asocijacija energetskih regulatora (*Energy Regulators Regional Association – ERRA*) je organizacija neovisnih regulatornih tijela za energiju središnje i istočne Europe i novih neovisnih država u regiji. ERRA ima 22 punopravna člana i 4 pridružena člana iz regije, od kojih su svi uspostavljeni na državnoj razini. Dodatni pridruženi član, izvan regije, je Nacionalna asocijacija regulatornih komisija, SAD (National Association of Regulatory Utility Commissioners).

Državna regulatorna komisija za električnu energiju je punopravni član ERRA-e od 19. svibnja 2004. godine, od kada DERK aktivno sudjeluje u radu Generalne Skupštine, Investicijske konferencije i u radu stalnih komiteta i radnih grupa, od kojih se posebno izdvajaju Stalni komitet za licence i konkurenciju, Stalni komitet za tarife, Radna grupa za pravnu regulativu i Radna grupa za približavanje Europskoj uniji.

Pružanjem relevantnih informacija o energetske sektoru Bosne i Hercegovine, posebno o primjenjivoj regulatornoj praksi, Državna regulatorna komisija za električnu energiju ispunjava svoju ulogu, koju je stekla članstvom u ERRA-i.

4.3 CEER

Sudjelovanje DERK-a u radu Vijeće Europskih energetske regulatora (*Council of European Energy Regulators – CEER*) odvijalo se kroz aktivnosti Radne grupe elektroenergetskih regulatora jugoistočne Europe (*South East Europe Energy Regulation Working Group - SEE WG*).

Među najznačajnije rezultate rada ove radne grupe u 2006. godini spadaju:

- Studija o mehanizmima potpore novim kapacitetima u Energetskoj zajednici (*Survey of Capacity Support Mechanisms in the Energy Community*), koja je realizirana uz potporu Svjetske banke, i prezentirana na 8. Atenskom forumu (lipanj 2006. godine),
- Uporedna analiza mrežnih tarifa u zemljama jugoistočne Europe (*Tariffs Benchmarking*). Ova aktivnost koincidira sa realizacijom zadatka Harmonizacija tarifa u regiji koji se odvija kroz projekt USAID-a u potpori regionalnom tržištu jugoistočne Europe (*South East Europe Regional Energy Market Support – (SEE REMS) Project*). Rezultati uporedne analize predstavljeni su na 8. i 9. Atenskom forumu (lipanj i listopad 2006. godine).

4.4 ERGEG

Državna regulatorna komisija za električnu energiju prati rad Europske grupe regulatora električne energije i gasa (*European Energy Regulators Group for Electricity and Gas – ERGEG*).

Članstvo u ERGEG-u otvoreno je za regulatore iz država EU, a status posmatrača stiču regulatorna tijela iz država članica Europskog ekonomskog prostora.

ERGEG pomaže u konzistentnoj primjeni relevantnih europskih direktiva i pravila o prekograničnoj trgovini i omogućava transparentnu platformu za međusobnu suradnju nacionalnih energetske regulatora, kao i suradnju regulatornih tijela sa Europskom komisijom.

Rad ERGEG-a, tijela koje je utemeljeno 17. prosinca 2003. godine, otvoren je za sve sudionike na tržištu, sa posebnim naglaskom na krajnje kupce.

Tijekom 2006. godine DERK je posebno aktivno sudjelovao u radu ERGEG-ove grupe za zaštitu kupaca u jugoistočnoj Europi.

4.5 Međunarodna mreža energetske regulatora - IERN

Međunarodna mreža energetske regulatora (*International Energy Regulation Network – IERN*) je internet platforma (www.iern.net) čiji je cilj omogućiti razmjenu informacija o reguliranju tržišta električne energije i prirodnog plina, kako za dobrobit regulatornih tijela, tako i drugih zainteresiranih korisnika. Kroz IERN, regulatori i drugi akteri na energetskom tržištu razmjenjuju informacije o sebi, sektorima u koje su uključeni i načinu na koji se ovi sektori reguliraju.

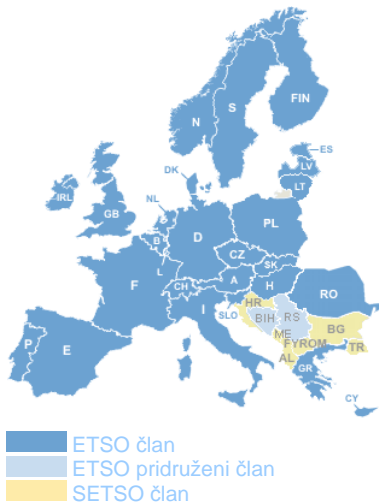
IERN je mjesto gdje regulatori mogu razmijeniti informacije o mogućnostima stručnog usavršavanja, konferencijama i *on-line* resursima za reguliranje energije. Dugoročno, IERN-ov cilj je da postane ne samo subjekt za omogućavanje razmjene postojećih informacija, već i kreator internih radnih dokumenata zasnovanih na najboljoj praksi.

Da bi se garantirala kvaliteta podataka koji se mogu naći na mrežnoj stranici, glavne regionalne udruge regulatora širom svijeta, pojedinačni regulatori energije i neke međunarodne institucije pružaju potporu IERN-u. DERK je izravno sudjelovao u kreiranju ove Mreže, te su podaci o energetskom sektoru i regulatornoj praksi BiH učinjeni dostupnim i na ovaj način.

Ideja za uspostavu IERN-a potiče sa 2. Svjetskog energetskog foruma koji je listopada 2003. godine održan u Rimu, a Mreža je inaugurirana na 3. Svjetskom energetskom forumu održanom listopada 2006. godine u Vošingtonu.

4.6 Mehanizam kompenzacije između operatora prijenosnog sustava (ITC mehanizam)

Mehanizam kompenzacije između operatora prijenosnog sustava (ITC mehanizam – *Inter TSO Compensation*) primjenjuje se od 2002. godine u zapadnoj Europi, a u jugoistočnoj Europi od

ITC mehanizam u 2006. godini primjenjivao je veći dio zemalja jugoistočne Europe preko svojih operatora sustava: Albanija (OST), Bosna i Hercegovina (NOS BiH), Bugarska (NEK), Crna Gora (EPCG), Rumunjska (Transelectrica), Makedonija (MEPSO) i Srbija (EMS).

Za adekvatno tretiranje ove problematike ITC mehanizma i koordiniranih aukcija nophodna je kontinuirana i tijesna suradnja između operatora sustava i regulatora u regionu.

2004. godine, uz ranije korišteni naziv CBT mehanizam (Mehanizam prekogranične trgovine). ITC mehanizam predstavlja način nadoknade troškova na nacionalnoj prijenosnoj mreži nastalih zbog tijekova električne energije usljed prekogranične trgovine. Na ovaj način kreira se važna platforma za omogućavanje trgovine električnom energijom u regionu jugoistočne Europe, kao i između regiona i Europske unije.

U mjerodavnosti regulatora je odobrenje primjene samog mehanizma, što prije svega uključuje primjenu Propisa EC 1228/2003 Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2003. godine o uvjetima pristupa mreži za prekograničnu trgovinu električne energije.

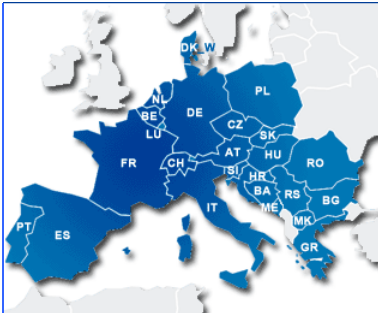
Organizacija operatora prijenosnog sustava zemalja jugoistočne Europe (SETSO) nastavila je tijekom 2006. godine primjenu ITC mehanizma, u kojoj Bosnu i Hercegovinu predstavlja “Nezavisni operator sistema u BiH”. Zbog svoje prirodne pozicije tranzitne zemlje u regiji i izgrađenosti prijenosne mreže, Bosna i Hercegovina je po osnovu primjene ITC mehanizma, nakon prihoda od oko 1,2 miliona eura u 2004., ostvarila prihod od 4,4 miliona eura u 2005. godini. Ostvarenje prihoda Bosne i Hercegovine, po osnovu primjene ITC mehanizma, u prvih deset mjeseci 2006. godine iznosi 2,6 miliona eura.

“Nezavisni operator sistema u BiH”, kao predstavnik Bosne i Hercegovine, u studenom 2006. godini postao je pridruženi član Organizacije operatora prijenosnog sustava Europe (ETSO).

Za 2007. godini planirano je ujedinjenje ITC mehanizama SETSO i ETSO zemalja, odnosno ITC fondova, ali zbog još uvijek nedefiniranog ITC modela koji će se primjenjivati, u vrijeme pripreme ovog izvješća nepoznat je datum ujedinjenja. U prosincu 2006. godine na izvanrednoj skupštini ETSO-a donesena je odluka da će se u siječnju 2007. godine nastaviti primjena istih modela kao u 2006. godini, uz mogućnost produljenja do dva mjeseca, kako bi se do konca ožujka usuglasio kompromisni model za naredno razdoblje za ETSO zemlje, a kojem bi se pridružile i SETSO zemlje, uključujući i Hrvatsku koja do sada nije sudjelovala u ITC mehanizmima.

Tijekom 2006. godine, u pokusnom radu, provodio se jedinstveni *mehanizam koordiniranih eksplicitnih aukcija* kapaciteta u jugoistočnoj Europi sa ciljem prevladavanja problema zagušenja na interkonektorima. Jednim od zaključaka 9. Atenskog foruma (listopada 2006. godine), istaknuto je da je od primarne važnosti da se pokusni rad ovog mehanizma nastavi i u 2007. godini. Forum je naglasio potrebu razradbe prijedloga za distribuciju potencijalnog prihoda od koordiniranih aukcija i podržao prijedlog utemeljenja jedinstvenog regionalnog Ureda za aukcije, a Europska banka za obnovu i razvoj je podvukla da razmatra financiranje uspostavljanja ovakvog ureda.

4.7 UCTE

UCTE, prosinac 2006

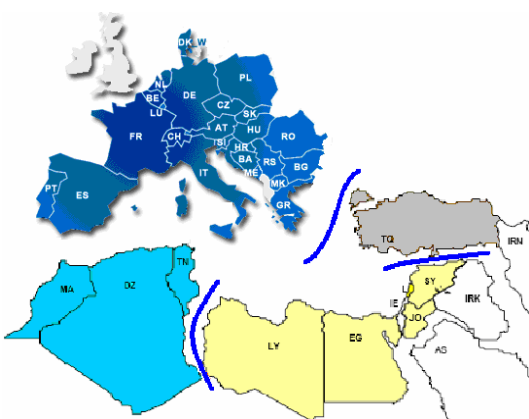
Član UCTE-a iz naše zemlje je "Nezavisni operator sistema u BiH."

Unija za koordinaciju prijenosa električne energije (UCTE) koordinira rad i razvoj mreže za prijenos električne energije od Portugala do Poljske i od Nizozemske do Grčke. UCTE, udruga operatora prijenosnih sustava u 23 europske zemlje, osigurava pouzdanu tržišnu platformu za sve sudionike internog tržišta električne energije i šire, odnosno sigurnost opskrbe električnom energijom za preko 430 miliona ljudi u jednoj od najvećih elektroenergetskih sinkronih interkonekcija širom svijeta.

Nakon liberalizacije europskog elektroenergetskog tržišta koja je dovela je do značajnog povećanja prekograničnih tijekova, i razdvajanja djelatnosti u sektoru, postoji potreba da europski standardi bezbjednosti i pouzdanosti postanu primjenjivi za sve međusobno povezane operatore sustava i, u kasnijoj drugoj fazi, za sve korisnike mreže.

Kako što je naglašeno u prethodnim godišnjim izvješćima, 10. listopada 2004. godine izvršena je rekonekcija bivše prve i druge UCTE sinkrone zone. Rekonekcija je rezultirala značajnim efektima i u tehničkom i u komercijalnom smislu, doprinoseći povećanoj sigurnosti rada, stabilnosti frekvencije i pouzdanosti, poboljšanju naponskog profila i kvaliteti isporuka električne energije, kao i povećanju opsega trgovine električnom energijom. UCTE nastavlja sa pozornim nadgledanjem stabilnosti sustava ponovo ujedinjene mreže, budući da će iskustva iz procesa rekonekcije u jugoistočnoj Europi biti korisna za dalji razvoj UCTE sinkronog područja.

UCTE radi na studijama o potencijalnom proširenju sinkronog područja, što se prvenstveno odnosi na područje Turske, zatim na interkonekciju zemalja Magreba (koje su već u sinkronom radu sa UCTE) sa Libijom i Istočnim Mediteranom, te na IPS/UPS sustav koji uključuje baltičke zemlje (Latvija, Litva, Estonija) te, Azerbejdžan, Bjelorusiju, Gruziju, Jermeniju, Kazahstan, Kirgistan, Moldavu, Rusiju, Tadžikistan, Ukrajinu i Uzbekistan.

UCTE, planovi širenja: Turska i Mediteranski prsten (lijevo) i objedinjavanja sa IPS/UPS (desno)

5. REVIZORSKO IZVJEŠĆE

Zakonom o prijenosu, regulatoru i operatoru sustava električne energije u BiH, Državna regulatorna komisija za električnu energiju ima obvezu pripremanja računovodstvenih izvješća, u skladu sa međunarodnim računovodstvenim standardima, uključujući i obvezu obavljanja revizije od strane neovisnog revizora, kao i obvezu objavljivanja izvješća, a sve u cilju pružanja informacija zainteresiranim osobama i široj javnosti.

*“Po našem mišljenju
financijska izvješća realno i
objektivno prikazuju u svim
značajnim aspektima
financijski položaj Državne
regulatorne komisije za
električnu energiju (DERK)
na dan 31.12.2005. godine,
rezultate poslovanja i
novčane tijekove za
razdoblje koje je tada
završeno u skladu sa
Međunarodnim standardima
financijskog izvješćivanja
(“IFRS”).”
(“REVIK”, 17. ožujka 2006.)*

Postupajući po odredbama *Zakona o javnim nabavama*, DERK je zaključio Ugovor o obavljanju usluga revizije sa društvom za reviziju, računovodstvo i konsalting “REVIK” d.o.o. Sarajevo, koji je izvršio reviziju prema Međunarodnim standardima revizije, primjenljivim za reviziju financijskih izvješća, i dostavio Izvješće o obavljenoj reviziji.

Obavljenom revizijom neovisni revizor je, ocjenjujući cjelokupnu prezentaciju financijskih izvješća, priznavanje i mjerenje transakcija i poslovnih događaja, utvrdio da financijska izvješća DERK-a za 2005. godinu objektivno i istinito prikazuju stanje sredstava, obveza, kapitala i financijskog rezultata poslovanja.

Izvješće neovisnog revizora je, u skladu sa Zakonom o prijenosu i međunarodnim računovodstvenim standardima, objavljen u “Službenom glasniku BiH”, broj 33/06.

6. TEMELJNI PRAVCI AKTIVNOSTI U 2007. GODINI

Dodatne informacije o radu i postupcima koje vodi Državna regulatorna komisija za električnu energiju mogu se naći na mrežnoj stranici www.derk.ba, odnosno dobiti kontaktom na telefone 035 302060 i 302070, telefax 035 302077, e-mail info@derk.ba ili u sjedištu DERK-a u Tuzli, Ulica M. Jovanovića 4/II.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju nastavlja svoje aktivnosti na kreiranju uvjeta za slobodnu trgovinu i kontinuiranu opskrbu električnom energijom po unaprijed definiranom standardu kvalitete za dobrobit građana Bosne i Hercegovine, uz poštivanje odgovarajućih europskih direktiva i pravila o unutarnjem tržištu električne energije.

Kroz svoje djelovanje DERK je fokusiran na:

- licenciranje djelatnosti u okviru svoje jurisdikcije,
- monitoring licenciranih subjekata, posebno analiza stanja u mjerenju energetske veličine,
- uređenje jedinstvenog tržišta električne energije,
- donošenje tarifa iz svoje mjerodavnosti,
- socijalni aspekt u domenu regulatorne prakse,
- praćenje primjene ITC mehanizma i uspostave mehanizma koordiniranih eksplicitnih aukcija kapaciteta,
- međunarodne aktivnosti koje se odnose na reguliranje tržišta električne energije,
- informiranje reguliranih subjekata i javnosti o regulatornoj praksi.

Među najvažnije aktivnosti u narednoj godini spada vođenje postupaka izdavanja ('stalnih') licenci i odobravanja tarifa za djelatnosti prijenosa i neovisnog operatora sustava.

U provođenju svojih aktivnosti DERK će, u granicama ovlasti koja su mu zakonom povjerene, voditi računa o zaštiti kupaca (vidjeti poglavlje 3.4) i dati svoj puni doprinos u iznalaženju najboljih primjenjivih rješenja u narednom razdoblju.

DERK naglašava da je u interesu svih ključnih subjekata za provedbu reforme elektroenergetskog sektora u Bosni i Hercegovini harmonizacija podzakonskih propisa i učinkovita koordinacija među tijelima koja sudjeluju u njihovoj pripremi i izradbi. Cilj je kreiranje jasnog i pouzdanog zakonodavnog okvira zasnovanog na europskim direktivama i pravilima o unutarnjem tržištu električne energije.

Na vanjskom planu, DERK će nastaviti rad u međunarodnim tijelima i pomno pratiti njihove aktivnosti. Sa posebnom pozornošću će razmotriti sadržaj dosad najambicioznijeg prijedloga mjera za novu europsku energetske politiku (*EU Strategic Energy Review*), najavljenog za 10. siječanj 2007. godine.

Državna regulatorna komisija za električnu energiju izražava veliku zahvalnost USAID-u i konzultantskoj kući Pierce Atwood.

PRILOG A.1: Temeljni podaci o elektroenergetskom sustavu Bosne i Hercegovine

Veći proizvodni objekti

(korišteni podaci NOS-a BiH)

Hidroelektrane	Snaga agregata (MW)	Ukupna instalirana snaga (MW)
Trebinje I	3×60	180
Trebinje II	8	8
Dubrovnik (BiH+Hr.)	2×105	210
Čapljina	2×210	420
Rama	2×80	160
Jablanica	2×25+4×30	170
Grabovica	2×58,5	117
Salakovac	3×70	210
Mostar	3×25	75
Jajce I	2×30	60
Jajce II	3×10	30
Bočac	2×55	110
Višegrad	3×105	315
Peć-Mlini	2×15	30

Termoelektrane	Instalirana snaga (MW)	Raspoloživa snaga (MW)
TUZLA	779	709
G1	32	29
G2	32	29
G3	100	91
G4	200	182
G5	200	180
G6	215	198
KAKANJ	578	514
G1, G2, G3 i G4	4×32	4×29
G5	110	100
G6	110	90
G7	230	208
GACKO	300	276
UGLJEVIK	300	279

Temeljni podaci o prijenosnom sustavu

dalekovodi

No	Nazivni napon dalekovoda	Duljina (km)
1	400 kV	992
2	220 kV	1691
3	110 kV	3649
4	110 kV - kablovski vod	31

interkonekcije

No	Nazivni napon dalekovoda	Broj interkonekcija
1	400 kV	4
2	220 kV	8
3	110 kV	17
	Ukupno	29

trafostanice

No	Vrsta trafostanice	Broj trafostanica	Instalirana snaga (MVA)
1	TS 400/x kV	8	5861,5
2	TS 220/x kV	7	1277,0
3	TS 110/x kV	119	4873,5

transformatori

No	Prijenosni odnos transformatora	Broj transformatora	Instalirana snaga (MVA)
1	TR 400/x kV	14	4900
2	TR 220/x kV	12	1800
3	TR 110/x kV	205	5196

PRILOG A.2: Temeljni elektroenergetski pokazatelji Bosne i Hercegovine

(GWh)

Procjena za 2006. godinu	EP BiH	ERS	EP HZHB	Brčko Distrikt	BiH
Proizvodnja	6460,00	5405,00	1884,00		13749,00
Proizvodnja u hidroelektranama	1505,00	2470,00	1884,00		5859,00
Proizvodnja u termoelektranama	4870,00	2860,00			7730,00
Proizvodnja u malim i ind. el.	85,00	75,00			160,00
Potrošnja	4250,00	3324,00	3287,00	270,00	11521,00
Distributivna potrošnja	3830,00	3054,00	1065,00	270,00	8219,00
Gubici prijenosa					390,00
Veliki kupci	420,00	220,00	2200,00		2840,00
Potrošnja rudnika i crpenje		50,00	22,00		72,00

Ostvarenje u 2005. godini	EP BiH	ERS	EP HZHB	Brčko Distrikt	BiH
Proizvodnja	5778,53	5200,64	1768,69		12747,86
Proizvodnja u hidroelektranama	1477,69	2747,10	1768,69		5993,47
Proizvodnja u termoelektranama	4218,88	2384,44			6603,32
Proizvodnja u malim i ind. el.	81,97	69,10			151,07
Potrošnja	4190,57	3458,33	3469,83	252,47	11371,20
Distributivna potrošnja	3641,86	3254,65	1232,47	252,47	8128,98
Gubici prijenosa	163,78	136,47	83,72		383,97
Veliki kupci	384,93	20,77	2133,31		2539,01
Potrošnja rudnika i crpenje		46,43	20,33		66,76

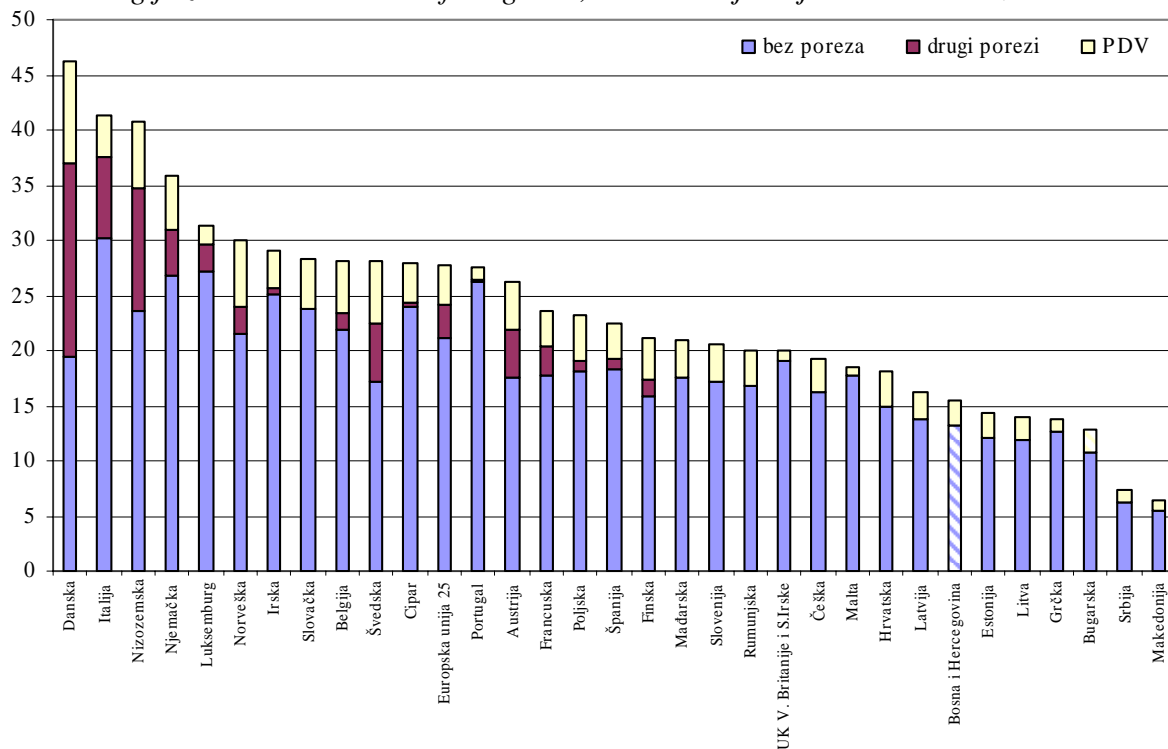
Ostvarenje u 2004. godini	EP BiH	ERS	EP HZHB	Brčko Distrikt	BiH
Proizvodnja	6113,02	4960,19	1669,49		12742,70
Proizvodnja u hidroelektranama	1610,52	2699,14	1669,49		5979,15
Proizvodnja u termoelektranama	4435,17	2189,87			6625,04
Proizvodnja u malim i ind. el.	67,33	71,18			138,51
Potrošnja	3847,00	3291,60	3351,78	229,58	10719,96
Distributivna potrošnja	3529,50	3117,7	1463,17	229,58	8339,95
Gubici prijenosa	143,33	119,17	59,17		321,67
Veliki kupci	174,17		1829,44		2003,61

PRIOLOG A.3: Karta elektroenergetskog sustava Bosne i Hercegovine sa operativnim područjima “Elektroprijenosa BiH” i područjima elektroprivreda

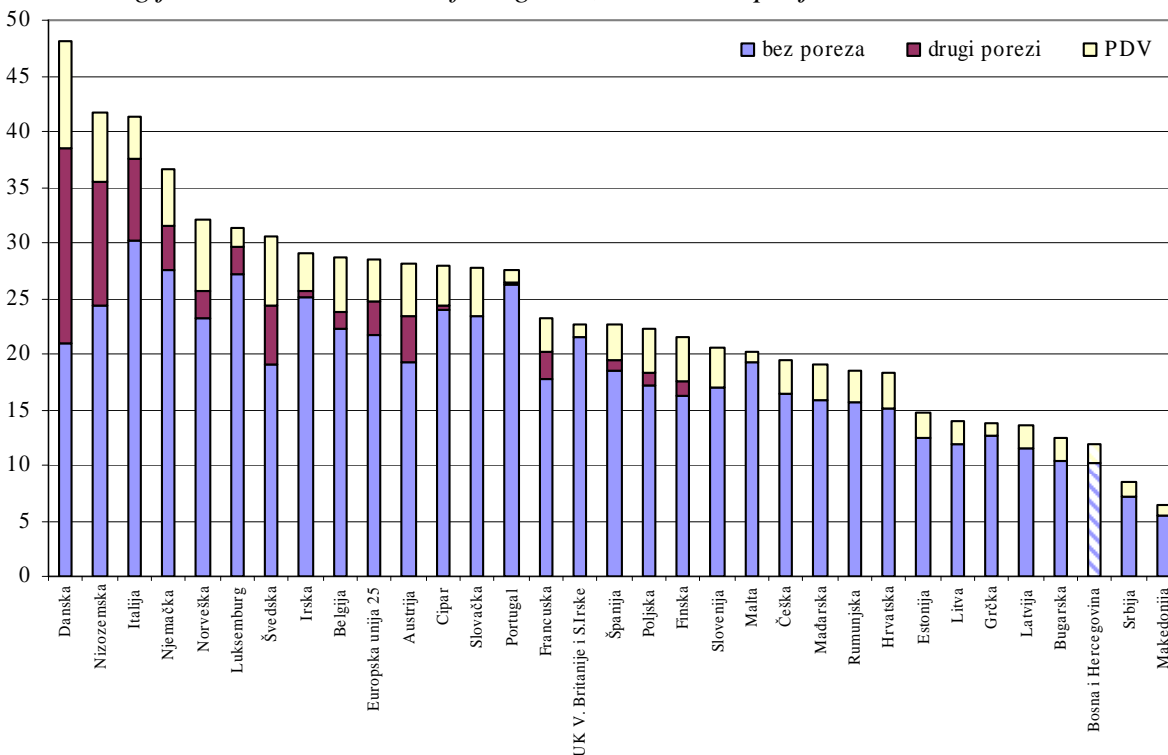

PRILOG B: Uporedni podaci o cijenama električne energije za domaćinstva i industriju³

Cijena el. energije za domaćinstvo Dc u fening/kWh, na dan 1. siječanj 2006. Korišten izvor: Eurostat 11/2006

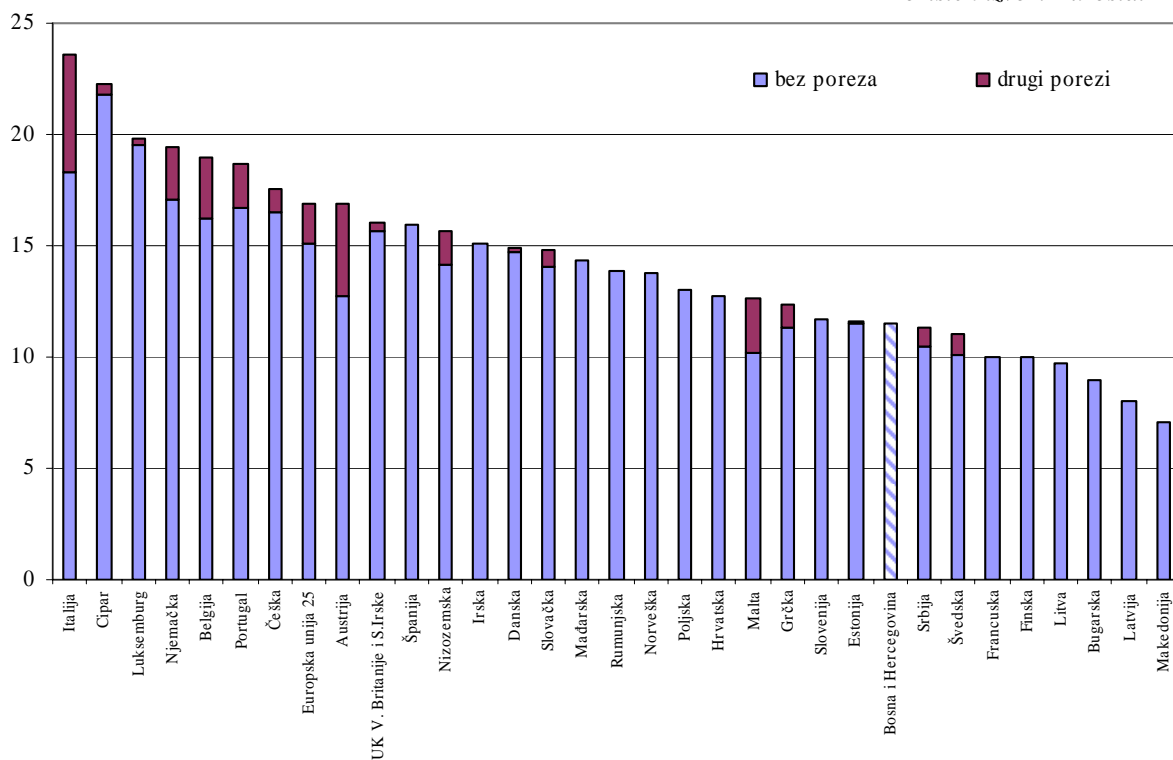
Cijena el. energije za domaćinstvo Dc u fening/kWh, na dan 1. srpanj 2006. Korišten izvor: Eurostat 18/2006

³ Prema metodologiji Eurostata - U metodologiji Eurostata definirano je više tipičnih kupaca, a uporedni podaci se uobičajeno daju za domaćinstvo kategorije Dc, koje karakterizira godišnja potrošnja 3500 kWh, od čega 1300 kWh noću, i industrijskog kupca Ie kojeg karakterizira godišnja potrošnja 2 GWh i maksimalna snaga 500 kW.

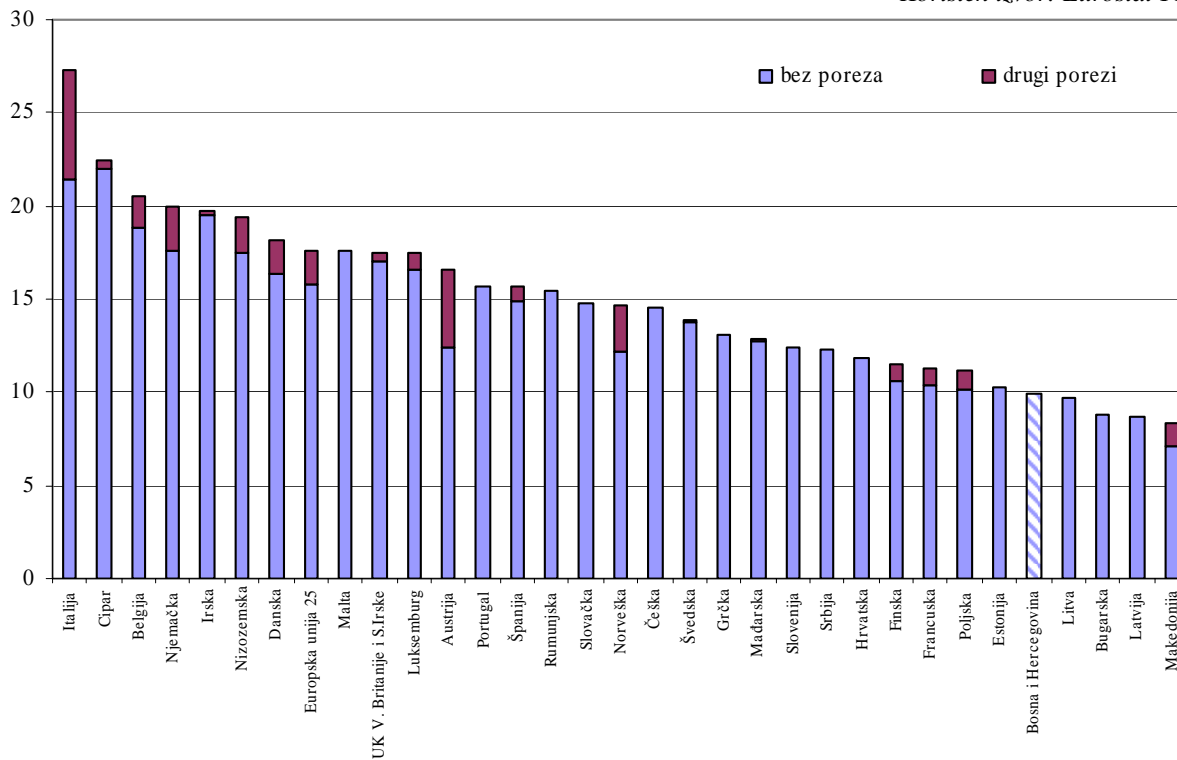
Cijena el. energije⁴ za industrijskog kupca Ie u fening/kWh, na dan 1. siječanj 2006.

Korišten izvor: Eurostat 11/2006

Cijena el. energije za industrijskog kupca Ie u fening/kWh, na dan 1. srpanj 2006.

Korišten izvor: Eurostat 18/2006

⁴ Dijagrami za industrijske kupce ne uključuju PDV, s obzirom na mogućnost povrata.

PRILOG C: Odjaci iz Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine

(iz rasprava⁵ o Izvješću o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju u 2005. godini)

“Nadležnosti DERK-a su u mnogim elementima šire od nadležnosti Vijeća ministara i to zahtjeva ozbiljnu raspravu... čestitam (DERK-u) na mnogim stvarima koje je pozitivno uradio... želim da se problematizira zašto dolazi do poskupljenja cijena električne energije kad je cilj bio racionalizacija i efikasnost sustava.” (Martin Raguž)

“Ljudima iz DERK-a smo rekli da nam u daljem radu, zajedničkom radu, postave šta je to što ometa da se dođe do jeftinije struje.” (Selim Bešlagić)

“Smatram da su relativno dosta uradili, ima i određenih objektivnih problema čitave naše strukture, od entitetskih pa nadalje, u izvještaju to nisu napisali kako to ne bi skrenulo na političku konotaciju.” (Muhamed Morankić)

“Ispunili su zadaću koju su imali kada je riječ o organizaciji i razdvajanju elektroprijenosa i elektroizvodnje.” (Ruža Sopta)

“Predložio bih da se ovaj izvještaj usvoji jer je dosta kvalitetan i dobar.” (Izet Hadžić)

“Mislim da je ovo primjer jedne dobre i korektno saradnje sa Predstavničkim domom Parlamentarne skupštine BiH.” (Nikola Špirić, predsjednik Zastupničkog doma, o suradnji DERK-a i Doma)

“Šta je to u izvještaju DERK-a što nije dobro i šta je to Komisija uradila što nije dobro? Ja bih volio konkretno da znam šta je to?” (Miloš Jovanović)

“Očekivali smo da uvođenjem Državne komisije za električnu energiju nekako ovladamo prostorom BiH, da na neki način bude sinhroniziran i da imamo jedinstveniji prijenos s obzirom da smo ušli u zapadnoeuropski sustav prijenosa električne energije... Tako da i danas imamo da npr. Aluminiyum plaća 50% skuplju cijenu u odnosu na prošlu godinu kad nismo imali državne agencije, dok nismo imali prijenosa i dok nismo imali saradnju između elektroprivreda...” (Ivo Lozančić)

“Komisija je ocijenila da je izvještaj veoma opsežan, precizan, tehnički odlično urađen, metodološki je slijeđena osnovna nit i ono što je po našem mišljenju najvažnije postignuti rezultati su važni.” (Hasan Čengić, predsjednik Komisije za vanjsku i trgovinsku politiku Doma naroda)

⁵ iz neautoriziranih transkripata rasprava na sjednici Zastupničkog doma održanoj 14. veljače 2006. godine i na sjednici Doma naroda održanoj 10. ožujka 2006. godine.